

Metodalaš bagadus

Historjáfága mánáidskuvllas

Sápmi ja máilbmi 1, 2 ja 3 lea oahppogirjeráidu historjjás mii gokčá válдоosiid álgoeanadoalu rájes gitta 1750-logu rádjái. Oahppogirjeráidu heive buoremusat mánáidskuvlla bajit ceškiide. Dás evttohan man láhkai don/dii sáhttibehtet bargat historjáfágain skuvllas.

Historjá lea okta daid deháleamos fágain mánáidskuvllas. Historjáfága lea mielde huksemin mánáid identitehta ja iešdovddu, ja čuvge dološ dáhpáhusaid nu ahte mii oahppat dain, ja atnit dain ávkki go galgat boahhte áiggi hábmet . Historjá lea MANNE fága. Manne lea servodat nu mo lea, otne? Manne hállat ja láhttet nu go mii dahkat? Manne mii vázzit skuvlla? Manne mii ávvudit juovllaid? Manne mii ássat dáppe? Historjá iská gávdnat oktavuoda gaskkal ártta ja váikkuhusa.

Historjáfága gáibida eará oahpponeavvuid go oahppogirjji. Go oahppi deaivida iešguđetlágan historjjálaš gálđuiguin, de dat leat mielde hábmemin su historjjálaš dihtomielatvuoda. Diktet ohppiid geahčadit ja árvoštallat dološ govaid, huksehusaid, duovdagiid, kulturhistorjjálaš ávdnasiid, vuorkkáid, baktegovvosiid, guovllu mitalusaid, vuorraset olbmuid mitalusaid, muorramearkkaid ja runaid. Oahpaheaddji berre bures kártet lágašbirrasa diehtogálduid.

Maid dadjá máhttolokten 2006?

Servodatfágas leat golbma oasi: Historjá, geografii ja servodatoahppa. Sápmi ja máilbmi gokčá historjjá oasi. Buot skuvlafágat, ja maiddá historjáfága galgá leat mielde ovddideamen oahppi vuodđogálggaid. Dat mearkkaša ahte ohppiid njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktin, lohkan, rehkenastin ja digitála máhttu lea maiddá historjaoahpaheaddji ovddasvástáduš. Historjaoahpaheaddji galgá láchit ja ráhkkanastit oahpahusa dan láchai ahte oahppit ovddidit lohka, rehkenastima, muitalandáiddu, čállima ja digitála rusttegiid geavaheami oahppanproseassas.

Vuodđogálggat fágas

Vuodđogálggat leat integrerejuvvon gelbbolašvuodamihttomeriide gos dat leat mielde ovdánahttime fágagelbbolašvuoda ja leat maid oassin das. Servodatfágas ipmirduvvojit vuodđogálggat ná:

Máhttit njálmmálaččat ja čálalaččat ovdanbuktit mearkkaša servodatfágas ahte galgá muitalit vássánaiggi ja dáláaiggi dáhpáhusaid birra, válddahit báikkiid ja fáktadieđuid ja geavahit definišuvnnaid, doahpágiid ja fágasániid go čilge árttaid ja váikkuhusaid mat gusket servodahkii ja kultuvrii. Dát gálggat mearkkašit ahte galgá máhttit ovdandivvut iežas barggu čielgasit vai nuppit dan ipmirdit, ja máhttit ságastallat iežas ja nuppiid ovdandivvumiid birra. Čálalaš ja njálmmálaš ovdanbuktindáidu mearkkaša ahte máhtta reflekeret čállosiid, govaid, filmmaid ja biergasiid sisdoalu birra, ja ahte máhtta buohtastahttit, ákkastallat ja ságaškuššat dieđuid ja gálduid, hypotesaid ja modeallaid árvvu.

Máhttit lohkat servodatfágas mearkkaša ipmirdit, suokkardit, dulkot ja reflekeret váddáset ahte váddáset fágalaš čállošiid ja čáppagirjjálašvuoda vai beassá muosáhit eará áiggiid, báikkiid ja olbmuid. Máhttit lohkat mearkkaša maiddái gieđahallat ja geavahit iešguđetlágán govaid, filmmaid, sárgumiid, gráfaid, tabeallaid, globusa ja kárttaid dieđuid. Lea maiddái dárbbalaš máhttit kritihkalaččat lohkat ja čohkket dieđuid diehtogirjjiin, aviissain ja Interneahtas vai ipmirda ja sáhtta aktiivvalaččat searvat dan servodahkii mas eallá.

Máhttit rehkenastit servodatfágas mearkkaša ahte galgá máhttit gieđahallat ja veardádallat fágalaš fáttáid lohkomateriála, geavahit, dulkot ja ráhkadit tabeallaid ja gráfalaš ovdanbuktimiid. Rehkenastimis servodatfága galgá maid dahkat iskosiid lohkamiiguin, geavahit mihttoláva kárttain ja rehkenastit áiggi.

Máhttit atnit digitála reaidduid servodatfágas mearkkaša ahte galgá meroštallat, čadahit diehtoohcamiid, suokkardallat neahttabáikkiid, atnit gálduid kritihkalaččat ja atnit Interneahta jierpmálaččat ja válljet relevánta dieđuid fágalaš fáttáid birra. Digitála gálggaid dáfus galgá maid diehtit persovdnagáhttema ja dahkkivoigatvuoda birra, ja máhttit atnit ja čuovvut njuolggadusaid ja norpmaid mat gustojit interneahhtagulahallamii. Máhttit atnit digitála reaidduid mearkkaša ráhkadit, ovdandivvut ja almmuhit iežas ja oktasaš multimedialaš buktagiid, gulahallat ja ovttasbargat eará skuvllaid ja riikkaid ohppiiguin digitála gulahallan- ja ovttasbargoreaidduid bokte.

Sápmi & Máilbmi girjeráiddus (mánáidskuvlii) leat bargobihtát mat ovddidit buot vuodđogálggaid servodatfágas.

Gelbbolašvuodamihttomearit 7. jahkiceahki maŋŋel

Historjá

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- atnit áigodatdoahpaga, ja čájehit vássánáiggi ja dálááiggi oktavuoda bijadettiin historjjálaš dáhpáhusaid áiggi dáfus maŋŋálaga
- ovdandivvut historjjálaš dáhpáhusaid ráhkadettiin mitalusaid seamma dáhpáhusas iešguđet oainnuid vuodul
- suokkardit iešguđet gálduid, govvidit movt dat sáhttet addit iešguđetlágán dieđuid vássánáiggi birra, ja čilget movt historihkkárat daiguin ráhkadit historjjálaš ovdanbuktimiid
- selvehit sámi siidaservodaga
- ovdandivvut Sámi ja Norgga servodatovdáneami válđoiešvuodaid 800-900 loguid rájes 1700-loguid loahpa rádjái, ja dárkileappot selvehit koloniserema Sámis, namalassii ránnáálbmogiid fásta ásaiduvvama Sápmái
- selvehit našuvnnalaš unnitloguid mat leat Norggas, ja mitalit dáid unnitloguid historjjá ja eallineavttuid válđoosiid
- ráhkadit visuála ovdanbuktimiid guovtti dahje eanet dološ johkakultuvrras digitála reaiduiguin
- guorahallat antihkkaáiggi greikka ja romalaš servodagaid, ja gávdnat ovdamearkkaid das movt dát kultuvrrat leat báidnán min iežamet kultuvrra
- selvehit gaskaáiggi, renesánssa ja čuvgehusáiggi guovddáš iešvuodaid Eurohpás, ja digaštallat manne áigodagat ná juhkkovvojit
- atnit historjjálaš kárttaid ja ođđasitráhkadit eurohpalaččaid mátkkiid gávdnanmátkkiid, válđdahit kulturdeaiivvadeamiid, ja ságastallat movt iešguđet kultuvrrat muosáhedje deaiivvadeamiid

Sápmi & Máilbmi girjeráidu (mánáidskuvlii) gokčá buot gelbbolašvuodamihtuid 7. jahkiceahki maŋŋel.

Lohkat fágateavsttaid

Dutkan čájeha ahte skuvla lea menddo uhcán beroštan ovddidit fágateakstalohkama ohppiid gaskkas. Lohkan leamaš tehnikkahárjehallan ja čáppagirjjálašvuohta leamaš vuodđun eanaš lohkandoaimmain skuvllas. Fágateakstalohkamii dárbbášuvvo earálágan ja aktiiva lohkanvuohki. Fágateaksta galgá oahpahit ja čuvgehit oahppi. (Skjelbred, Aamotsbakken: 2008)

Erenoamážit sámegiela ohppiide lea fágateakstalohkan stuorra hástalus. Oahppit geain lea sámegiella eatnigiellan máhttet gal giela struktuvrra ja árgabeaivvi sániid. Datte ii sáhte vuordit ahte sii máhttet fágalaš doahpagaid ja ollu amas sániid. Sámegiella ii oidno ja gullo servodagas nu ollu go dárogiella ja eangalsgiella. Ollu mánát eai leat hárvánan lohkat sámegiela girjjiid, čállošiid ja áviissaid. Ollugat dušše skuvllas vásihit čállon sámegiela, ja muhtimat eai obba gula sámegiela eará go skuvllas. Muhtimat eai leat goassege oaidnán sámegiela áviisa, dahje mánáidgirjji čállon sámegillii. Sámegiella ii leat nu dárbalaš ja "oahpis" čalbmái ja bealljái iige leat dušše "logastit". Dávja ferte bisánit ja muhtimin mánjgi lohkat cealkaga ovdal go ádde. Dat mearkkaša ahte fágateakstalohkan šaddá erenoamáš hástalusán sámegiela mánáide. Lassin fágadoahpagaidda, fertejit ollugat ráhčat dárbalaš sániiguin, ja hárvánit "oaidnit" sámegiela čállon hámis. Buorre áiggi ferte bidjat bargat teavsttaiguin. Deháleamos lea ahte ii vuollán. Giella, lohkanáiddu, čállindáiddu, sátneriggodat ja áddejupmi ovdána bargadettiin dađistaga.

Historjáfágas ihtet viissáset fáttát maid mánát dávjá eai goasse leat gullan. Sis eai leat makkárgge duogášdieđut fáttás masa sáhttet goallostit ođđa dieđa. Ávžžuhan oahpaheddjiid ovttaš ohppiiguin geavahit buori áiggi dušše vuossáldet, geahčadit ja ságastallat govaid ja logadit govateavsttaid ja bajilčállagiid ođđa kapihttalas. Dát dahká ahte oahppi hukse gova das, ja ráhkada alces muhtinlágan duogáža ja áddejumi man birra son galgá oahppat ja lohkat dárkileappot. Ođđa ja čiekŋalabbot oahppu ja dieđut goallostuvvojit de máhttui maid lea huksen álggus.

Fágateakstalohkan gáibida ahte oahppit hárnjit noteret ja oanehaččat čálistit dieđuid maid háhket logadettiin.

Sáhttibehtet geavahit diehtoorganiseren vuogádagaid maid lean dáid siidduide bidjan. Jurddakárta, ráidonotáhtaid, verddediagrammaid ja eará, leat jurddašuvvon veahkin go áigubehtet čuoldit ja čorget dieđuid logadettiin. Dát lea ávkálaš ođđa doahpajiid oahpadettiin ja go hukse áddejumi fágateavstta sisdoalus.

Eambbo dieđut fágateakstalohkamis:

www.utdanningsnytt.no/templates/udf20_16867.aspx

Mo sáhtá bargat girjiiguin?

Girjjit lea huksejuvvon nu ahte oahppit ieža álkit gávdnet teavsttain vástádusaid gažaldagaide (Loga ja vástit). Dát heivejit maiddái ruovttubargun. Lea dehálaš ahte teaksta lea čađahuvvon (lohkan) moddii ja ahte sánit ja doahpagat leat čielgasat ovdal go oahppi galgá ieš okto ruovttus lohkat ja ohcat. Bargobihtát (Dahkat ja oahppat eambo) leat jurddašuvvon čiekŋudeapmái. Bargobihtáid čoavdimii dárbbášit dávjá eará gálduid iskat, joavkkus bargat ja láhka bagadeami oahpaheaddjis. Ii leat jurdda ahte oahppit galget buot bargobihtáiguin bargat. Bargobihtá vulljivohta lea dušše välljenmunni dihte. Bargobihtáid neahttasiiddus sáhttet čoavdit go olles kapihttala lehpēt čađahan. Lean evttohan čáppagirjjálašvuoda maid heive lohkat fáttá barggadettiin. Evttohuvvon čáppagirjjálašvuoda heive mánáide geat leat bajit ceškiin mánáidskuvllas. Lea vuogas muhtumin botket oahpahusa ja lohkanbottu doallat. Oahppit sáhttet ieža lohkat, dahje dii sáhttibehtet välljet bottu goas oahpaheaddji lohka jitnosit. Jitnosit lohkan addá mánáide áibbas eará vásihusa ja lagašvuoda. Mánáidskuvlla bajitdási oahppit eai eat menddo stuorrá, ja ollugat liikojit guldalit jitnosit lohkama. Jitnosit lohkan addá vejolašvuoda bisánit ja ságastit girjji sisdoalu birra. Jitnosit lohkama bokte sáhtá oahpaheaddji lagabui dárkkistit girjji jienaid ja mielaid, ja leat buorre lohkanovdagovva mánáide. Sivas go eai gávdno ollu románat sámegeillii dáid áigodagaide de lea evttohuvvon čáppagirjjálašvuoda, eanaš dárogeillii. Neahttasiiddus gávdnojit muhtin sámegeilat lohkosat maid oahpaheaddji sáhtá čálihit ja juohkit ohppiide. Dat leat merkejuvvon: Lassi lohkosat. Heive soahpat dárogeil`oahpaheaddjin ja suinna ovtas plánet lohkanbottuid. Lean juohke kapihttala álgui evttohan girjjiid, filmmaid ja eará ávdnasiid maid oahpaheaddji berre háhkan ja bidjan ceahkkelatnjjii ovdal go álgá kapihttala čađahit. Daid sáhttibehtet geavahit dárbbu mielde ja dat berrejit orrut ceahkkelanjas dassá go lehpēt olles kapihttala čađahan. Dát álkida oahpaheaddji plánema ja ráhkkaneami.

Mo árvvoštallat ohppiid fágalaš ovdáneami?

Individuála árvvoštallan lea 01.08.09 rájes lága bokte geatnegahtton. Dat mearkkaša ahte buot oahppit galget diehtit mii sis vurdo ja makkár eavttuid mielde sii árvvoštallojit. Dás sáhtát lohkat eambo :

<http://www.udir.no/Artikler/Lov/Forskriftsendring-om-individuell-vurdering-i-kraft/>

Mánáidskuvllas eat geavat árvosániid árvvoštallamis. Árvvoštallan mánáidskuvllas galgá leat eahpeformála. Árvvoštallan galgá fátmmastit buot maid oahppi čájeha fága bargadettiin. Árvvoštallan galgá ovddidit oahppama.

Muhtin oahppit bissut reproduseren dásis, ja dahket álkimus bihtáid. Earát fas dáhttut ollu bargat, lohkat, digaštallat ja diđoštít, ohcat ja ieža produseret máhtu. Dás evttohan muhtin vugiid mo sáhttá árvvoštallat servodatfágas. Buot namuhuvvon bargovuogit ja árvvoštallanvuogit gáibidit hárvjáneami. Oahppit fertejit oažžut buori áiggi dasa ahte oahppat ja reflekteret bargguid (árvvoštallanvuogi) bokte.

Árvvoštallanskovit

Árvvoštallanskovit leat buot kapihttaliidda ráhkaduvvon gárvásit. Daid galgá oahppi ieš deavdit. Árvvoštallanskovit sáhttet leat vuodđun váhnenságastallamis.

Máhppaárvvoštallan

Máhppaárvvoštallan lea árvvoštallanvuohki mii eaktuda ahte oahppan ja árvvoštallan mannaba giehtalága. Oahppi lea aktiiva iežas oahppanproseassas. Oahppi árvvoštallo iežas ovdáneami ektui. Máhppii sáhttá bidjat digitála bargguid, omd govaid, filmmaid, jiena jna. Čállinproseassa lea vuodđun máhppaárvvoštallamis. Oahppit galget máhttit čállinproseassa deháleamos osiid. Omd mo čállit iešguđetlágan teavsttaid. Máhppaárvvoštallan lea buorre vuohki dokumenteret maid oahppi lea bargan, ja mo su ovdáneapmi leamaš.

Dás sáhtát lohkat eambo máhppaárvvoštallama birra: <http://www.pfi.uio.no/uniped/gpm/mapper.html>

Ságastallan

Ságastallama ja digaštallama bokte álkít fuomáša man stuorra áddejupmi oahppis lea fágii dahje fáddái. Datte eai leat buohkat nu roahkkat hállat joavkkus, ja eai buohkat duostta jienádit. Dat ii mearkkaš ahte sii eai máhte. Dalle sáhttet čálalaš geahččaleamit ja eará čálalaš árvvoštallan buorre vuohki. Lea maid eahpeformála ságasteapmi ovttaskas oahppin buorre árvvoštallanvuohki.

Čálalaš geahččaleamit

Čálalaš geahččaleamit lea árbevirolaš, ja eanemus geavahuvvon árvoštallanvuohki. Dan sáhtta maid mángga láhkai čađahit. Sáhtta árbevirolaččat čađahit. Oahppit ožžot lohkanmeari, ja beaivvi maŋŋá dahje vahku addo geahččaleapmi, ja oahppit galget muitit ja máhtti dan maid sii lea lohkan. Oahppit sáhttet maid ráhkanit ja váldit jurddakártta dahje eará notáhtaid mielde. Jurddakárttat ja notáhtat sáhttet leat ávkin geahččaleamis. Dát dahká ahte sii ohppet sihke ráhkanit, noteret ja muitet dasto sisdoalus ollu buoret. Eará vuohki sáhtta leat ahte oahppit galget dušše sázastit vástádusa. Dahje sáhtta mánggabealat geahččaleapmi gos leat sihke lohkanbihtát, čállinbihtát, sárgun barggut, guldalanbihtát, deavdinbihtát ja molssaeaktobihtát ja ollu eará. Oahpaheaddji ferte ieš árvoštallat makkár vugiid ja maid son dáhttu árvoštallat ovdal go ráhkada geahččalemiid. Eará vuohki lea ahte oahppit joavkkuin dahket omd 15 gažaldaga kapihttalii. Daid sii čađahit joavkkus. Buot joavkkut darvvihit iežaset gažaldagaid oktasaš báhpirii. Oahpaheaddji čoaggá daid gaskkas 10 dahje 15 gažaldaga main son dahká geahččaleami. Girjiide leat ráhkaduvvon gárvves geahččaleamit. Dat gávdnojit nehtas: Máhtat go dál...?

Čálalaš- ja njálmmálaš ovdanbuktimat.

Mánáidskuvlla bajit ceškiin sáhttet oahppit iskat sisabuktinbargguiguin bargat. Dan bokte hárrjánit iešheanálaččat bargat, áigemeriid čuovvut ja dieđuid ohcat eará gálđuin. Gáibida ahte oahpaheaddjis lea lahka čuovvoleapmi ja bagadeapmi.

Prošeaktabarggut

Prošeaktabargu lea bargovuohki mii ovddida mánga beali oahppanproseassas. Das ohppet sihke ovttasbarggu, plánema, diehtoohcama, dutkama, áigemeriid bidjat ja áigeplána čuovvut, válljema dahkat, čállindáiddu, lohkama, dihtorgeavaheami, čorgema ja redigerema.

Prošeaktabarggu bokte maiddái hárrjánit ovdanbuktit bargguideaset sihke čálalaččat ja njálmmálaččat. Hállat guldaleddjiid ovddas lea máhttu maid oahppit dárbbasit eallimis. Prošeaktabargovuohki gáibida lánka bagadeami ja hárrjehallama.

Dás sáhtát lohkat eambo prošeaktabargovuogi birra: <http://www.ringstabekk.net/index.php?artID=1349>

Storyline

Storyline lea fágaidrasttildeaddji oahpahanvuohki. Dat mearkkaša ahte ollu fágat oidnojit ja leat fárus go galgá čađahit. Soaitá muhtimin ferte čállit reivve, dahje rehkenastit juoidá. Dalle lea jo sámegeiella ja matematihka oidnosis mitalusas. Storyline lea mitalus muhtin

olbmuid/joavkkuid duohtaeallima birra. Juohke oahppi dahje joavku oažžu muhtin rolla. Son/sii galgá leat dát olmmoš/bearaš miehtá mitalusa. Dađistaga ihtet hástalusat, dáhpáhusat ja gažaldagat maid son/sii ferte čoavdit ovttas earáiguin dahje okto. Dat mearkkaša ahte son/sii ferte de geavahit máhtu mii sus/sis lea, ja máhttit ohcat ođđa dieđuid. Diehtit gos son/sii dáid sáhtta gávdnat. Duostat jearrat veahki earáiguin. Storyline lea stoahkan ja fantasiija-mitalus mii seammás oahpaha duohta eallimis.

Historjjálaš storyline lea ráhkaduvvon/diktejuvvon mitalus das mii livčče sáhtán dáhpáhuvat dan áigodagas mas lea sáhka. Oahppit eai galgga diehtit makkár gažaldagat ja hástalusat ain ihtet. Oahpaheaddji ferte máhttit historjáfága. Storyline galgá leat dikta muhto seammás jáhkehahti, goitge go lea historjáfágas sáhka.

Storyline bokte sáhtta árvvoštallat, čállima, ovttasbargodáiddu, láhttema, iešheanálašvuoda, reflekterendáiddu, suokkardandáiddu, digaštallanvuogi, lohkanáddejumi ja diehtogiedahallama. Ohppiid mánggabealatvuodat bohtet čielgasit ovdan barggadettiin. Storyline sáhtta čájehit váhnemiidda. Dat lea hui konkrehta duodaštus das maid oahppit leat bargan ja oahppan mearriduvvon áigodagas.

Storyboard

Dás lean ráhkadan gárves storyboard oahpaheddjiide geat háliidit čađahit storyline ceahkis. Deattuhan datte ahte dát storyboard lea evttohus maid oahpaheaddjit sáhttet geavahit nugo lea, dahje sáhttet divvut ja redigeret iežaset dárbbuid mielde. Sáhtta maid ráhkadit storyboard eará fáttáide go dan maid mun dás lean evttohan. Ovdal go storyline:ain ja storyboardain bargagoahká, ferte ásahit joavkkuid. Joavku oažžu ovtta ja

ovtta hástalusa ain hávil. Muitalusas ii sáhte oktage olmmoš “jápmit” – go dalle nohká mitalus dasa. Oahppi gii galgá “leahkit” dát olmmoš ii beasa de čuovvut mitalusa gitta lohppii.

Dán girjjis sáhtát lohkat eambbo storyline ja storyboard birra:

Bolstad, Bonde, Haugerud, Jacobsen, Raaum, Teigen: Moderne pedagogikk, Teori og praksis ved Ringstabekk skole. Universitetsforlaget 2001.

(Kap 3)

STORYLINE

Mo sámi siiddat hádjosedje

Historjá	Hástalusat	Organiseren	Ávdnasat	Ulbmilat máhttoloktemis	Bargovuogit	Boadus	Áigi
1. Siida	Makkár ásodagat ledje siiddaássiin? Leat go eará huksehusat šiljjus?	Joavkkut mearridit ja duddjojít ásodaga mii sis galgá leat siiddas Joavkkut divaštallet ja smihttet	Ivdnebáhpárat, skierat/skárrit, liibma,	Vuodđogálggat: Máhttit njálmálaččat ja čálalaččat ovdanbuktit mearkkaša: Máhttit muitalit vássánaiggi ja dáláaiggi dáhpáhusaid birra, čilget báikkiid ja fáktadieđuid ja geavahit definišuvnnaid, doahpágiid ja fágasániid go čilge árttaid ja váikkuhusaid mat gusket servodahkii ja kultuvrii	Duddjot, čuohppat ja liibmet Digaštallan	Darvvihit buot ásodagaid stuorra bábertávvalii seainnis.	Vuossárga
2. Ássit	Geat ássat din ásodagas? (namma, ahki, sohkabealli) maid barget nissonat?	Joavkkut hutket ja duddjojít olbmuid geat galget ássat ásodagain	Ivdnebáhpárat, skierat/skárrit, liibma,		Duddjot, čuohppat ja liibmet	Darvvihit olbmuid iežaset ásodaga báldii??	Maŋgebárga
3. Vearrofáldi boahdá	Vearrofáldi boahdá ja son gáibida 10 duolji, 10 mádjatnáhki ja 20 buoiddanáhki juohke bearrašis	Joavkkut digaštallet ja gávnnahtit mo sii sáhttet fidnet dulljiid ja náhkiid ja veaur máksit	Bábir/bliánta Ivdnebáhpárat, skierat/skárrit, liibma,	Gelbbolašvuodamihtu t: Ovdanbuktit Sámi ja Norgga servodatovdáneami váldoiešvuodaid 800-900-loguid rájes 1700-logu loahpa rádjai, ja dárkileappot čielggadit Sámi koloniserema, nammalassii ránnáálbmogiid fásta ásaiduvvama Sápmaí	Digaštallan Čállin Čuohppan liibmen	Bábertávvalii darvvihit dáhpáhusa ja olbmuid	Gaskkavahku

4. Vierrasat ásaiduvvet vuotnagáddái	Maid barget siiddaássit go fuomášit ahte vierrasat leat ásaiduvvan vuotnagáddái?	Joavkkut digaštallet Ráhkanit ságastallat/dearvvahit vierrásiiguin	Bábir/bliánta		Digaštallan Čállin	čállin	Duorastat
5. Bivdu	Goddebivdui ráhkanit. geat? Mo? Makkár eará bivdovuogit? Makkár ealliid bivdet? Mo?	Joavkkut digaštallet (bivdorokkit, gielat, mearrabivdu, morššat, fállát, guolit, meahcieallit, lottemanit, uvjjat,)	Bábir/bliánta		Digaštallan Čállin Sárgun	Sárgut ja darvvihit bábertávvaliid	Bearjadat
6. Juohkit sálláša	Menddo uhcán gottit. Mo mii galgat birget dálvvi badjel? Manne leat uhcán gottit?	Joavkkut digaštallet (Dápmagoahitit gottiid boazodoallu?)	Bábir/bliánta skierat/skárrit, liibma, ivnnit		Digaštallan Čállin Sárgun/hábmen	Čállin/sárgun darvvihit bábertávvalii	Vuossárga
7. Eanadoallu	Suopmelaččat/amas olbmot bohtet ja ásaiduvvet siidii. Sis leat sávzzat mielde	Joavkkut digaštallet. (Ásahit eanadoalu. Ođđa huksehusat, oamit, dikšun, áidun, gilvin, ládju,návet, buvri)	Bábir/bliánta, skierat/skárrit, liibma, ivnnit		Digaštallan, čállin sárgun, liibmen Čuohppan	Čállin, darvvihit govvii	Manjebárga
8. Boazodoallu	Muhtin siiddaássit dápmagohtet gottiid	Joavkkut digaštallet (Bohcot lahka goadi, áidi, johtit, riidu eanadálui?)	Bábir/bliánta, skierat/skárrit Liibma, ivnnit		Čállin Digaštallan Sárgun/hábmen Liibmen Čuohppan	Čállin, darvvihit govvii	Gaskavahkku
9. Guolásteapmi	Muhtin siiddaássit šaddet fástaássiin vuonaide ja mearragáttiide	Joavkkut digaštallet (Guolásteaddjit verdestallagohtet boazusámiin ja maiddái dážaiguin ovttastallet, gávppašit)	Bábir/bliánta, skierat, ivnnit, liibma		Digaštallan Čállin Sárgun/hábmen Liibmen Čuohppan	Čállin, darvvihit govvii sárgut	Duorastat

Gilvvut/stoahkan

Távvalsáttatgilvu lea gilvu mas guokte dahje eanet joavkkut sáhttet oasálastit. Juohke joavku oažžu vassis meari gažaldagaid dan kapihttalis maid lehpēt čađahan. Sii čužžot maŋŋálaga ráiddus seammá ollu oahppit juohke joavkkus. Go lea vuolgga, manná okta juohke joavkkus ovddus távvalii. Doppe lea bábir mas leat gažaldagat. Oahppi čállá vástádusa vuosttaš gažaldahkii, ja doapmala ruovttoluotta. Son geige kriitta dahje peanna nubbái, ja ieš manná maŋemužžii ráidui. Nubbi oahppi joatká seammá láhkai. Son lohká nuppi gažaldaga ja čállá dasa vástádusa. Ná besset buohkat ráiddus ovddus távvalii čállit vástádusa gažaldagaide. Joavku mii vuosttamuččan geargá, lea vuoitán jos joavkkus leat eanemus riehta vástádusat. Joavku mas lea oaneheamos áigi ja eanemus gažaldagaid riehta vástidan, lea vuoitán.

Dieđát-go? –gilvu lea somá. Oahpaheaddji ásaha joavkkuid (3 oahppi juohke joavkkus) geat galget ovtas bargat ja gávdnat vástádusaid gažaldagaide maid oahpaheaddji ain jearrá. Joavku oažžu minuhta smiehttanáiggi. Rivttes vástádus oažžu čuoggá. Joavku mas lea eanemus čuoggát loahpas, vuoitá. Oahpaheaddji hábme gažaldagaid ovdagihtii.

Speallu masa dárbbáša birccu ja “boaluid”. Vuosttamuččan lohppii lea vuoitán. Spealadettiin ihtet gažaldagat maid oahppi ferte máhttit vástidit ovdal go beassá viidáset. Oahppit sáhttet gažaldagaid ieža hábmet, ja lonuhit spealuid eará joavkkuin. Sáhttibehtet ieža gávnnahtit ja ásahit njuolggadusaid spellui. Speallu gávdno neahttasiiddus.

